

Venceslav:

Stric Gnevaš.

7. O planinskem jutru in verigah.

Od nekod tam iz neznanih krajev za Jasnico je rastle jutro v rumeni luči. Skale na Temnjaku so zagorele v blede sivini in sem in tja blestele od rose.

Petanko je stal izmučen skoro pod vrhom in gledal v dolinsko jutro. Tam daleč za hribi je žarelo rdeče morje, spodaj v dolini pa je ležala megla. Gozdovi okrog so bili kakor umiti v jutranji svežosti, samo Temnjak je bil siv od molčečnosti svoje in od trdih skal. Zvonovi po hribih in dolinah so peli mlademu dnevu v pozdrav, le v tesnobi belniške doline je pesem zastajala.

»Ne more peti,« je pomislil Petanko, ko se je zagledal v ozko dolino pod sabo: napol razrušene hiše so visele v strmih bregovih, pod njimi je šumel potok v belih valovih in cerkev ob stezi je bila otrok med otroci, berač med berači.

Potem si je potegnil z roko preko čela in še zavedel samote. Šel je s pogledom za levo roko in obstal na smrekovju v bregu. Tam sta Gnevaš in Tihožit. Molk je tam in senca.

»Pogledam!« je zakipel in lezel oprezno čez skale proti smrekam.

Obstal je: Od smrekovja je stopala postava in šla po stezi navzdol. Štirinožna žival je lezla tesno ob njej.

»Glajnik!« se je zganil Petanko.

Res je bil Glajnik in je počasi šel po bregu. Petanko je strmел za njim, dokler ni izgubil med skalami. Nato je skočil čez skale in hitel proti smrekovju. Pa spet je obstal: Od tam je valovila pesem, piščalka je piskala in težek, bobneč glas je pel, da se je tresla gora:

»Hajde, brate! Tristo težkih čred v planini
na pastirje vedre in mladostne čaka,
Hajde brate! Rastemo kot silno drevje,
pa iz nas pomladnega še ni junaka.«

»Gnevaš!« je kriknil Petanko, skočil čez skale in padel pred Tihožita in Gnevaša, ki sta ležala pod visoko smreko.

»Joj, prejoj!« je vzdihnil Tihožit. »Domov pojdi povedat, v planino pojdi po ljudi!«

»Ne budali!« je veselo dejal Gnevaš. »Petanko, vrana ubij! Drugače ne moremo od tod. Poglej!«

Pokazal je roke. S težkimi verigami sta bila pripeta k smreki.

»Ne uideva!« je skrbelo Tihožita.

»Vrana ubij!« je ponovil Gnevaš.

»Bom!« se je odločil Petanko in se tiho sklonil po kamen. »S kamnom ga bom!«

Ozrl se je po drevju. Na najnižji veji bližnje smreke je sedel Videc in nemirno stopical in mežikal z ostrimi očmi. Petanko je stopil korak naprej in skrival kamen za hrbtom. Nato je poskočil in hipoma vrgel: vran je zakrakal in se dvignil med vejevje.

»Ne znam!« je zmešan dejal Petanko.

»Čeprav ne!« se je zasmejal Gnevaš. »Pozna se ti, da ne boš ubijal. Nisi rojen za to.«

Vzdignil se je in iztegnil roke. Veriga se je napela in zaškripala.

»Pretrgam!« je dejal skozi zobe.

Napel je roke in se nagnil naprej. V licih mu je zaplala rdečica, žile so mu pomodrile. Nekaj časa je bila tišina, nato so členki odnehali, veriga se je pretrgala in Gnevaš je treščil na tla.

Petanko je stopil k Tihožitu, pa sam ni zmožgel verige. A vstal je Gnevaš, jo zgrabil in s trdim sunkom utrgal. Tihožit je dvignil proste roke, Petanko je pobral Gnevaševo palico.

Gnevaš je težko hropel, zapestje mu je krvavelo in oči je imel mokre. Pretegnil se je, zasopel s polnimi pljuči in dejal:

»Pojdimo!«

8. »Konec je!«

V dolini po ozki stezi ob Belnici je stopal Glajnik. Trdo je šel in godrnjal kot vedno. Bil je pa vseeno zadovoljen in večkrat si je pogladil rdečo brado. Ris, ki se je prihuljeno plazil za njim, je večkrat obstal in nevoljno zapihal, nekaj ga je vznemirjalo.

Dol od Glajnikove domačije je privršala ptica, vran Videc. S hreščečim krikom je obletela gospodarja in sedla na pot.

»Nekaj se je zgodilo,« je rekel Glajnik osuplo in se obrnil. Ris Piháč ga je razumel in hitro tekkel po skalah proti domu. Vran je nekaj časa stopical po stezi, nato se dvignil in odletel za risom. Še par hipov je stal Glajnik na mestu in poslušal, nato je še on ubral pot proti domu.

Tam na ovinku, kjer pride steza z gore, se je pa ustavil. Kot bi vzrastli iz tal, so se pojavili pred njim Gnevaš, Petanko in Tihožit. Za njimi je ležal čez stezo ris Piháč. Težek kamen mu je zdobil glavo. Za hip so strmeli drug v drugega, nato je dejal Gnevaš:

»Glajnik, po Beštrico sem prišel, pa si me uklenil. Hišo si mi zažgal, čredo poklal. Zdaj je konec.«

Glajnik je postal čudovito plašen in se nehote ozrl, če je steza prosta.

»Ne uideš!« je dejal Gnevaš in stopil proti njemu. Položil mu je roke na ramena in spoprijela sta se.

»Piháč, primi ga!« je kričal Glajnik. Pa ris je bil mrtev in se ni zganil. Od nekod je priletel vran Videc in se s kričečim krakanjem zagnal v Gnevaša, pa Petanko je bil zdaj urnejši in ga je oplazil s palico, da je omahnil nekam v dolino in padel med skale. Gnevaš in Glajnik sta se pa rvala in bila in padla nazadnje na tla, pa je bil Gnevaš zgoraj.

»Če izgineš odtod, te izpustim,« je obetal Gnevaš. »Ubijal te ne bi rad.«

»Pojdem proč, pojdem!« je hropel Glajnik obupno.

Gnevaš je vstal in ga izpustil. Glajnik je planil na noge, se otresel, temno pogledal neprijatelje, žalostno mrtvega risa in hitel navzgor po stezi.

»Konec je!« je dejal Gnevaš.

»Pa če ostane tu?« je tiho vprašal Tihožit.

»Ne bo. Risa nima več in ne vrana. Za njim pa vseeno pojdimo!«

Vedro so šli po strmini. Ko so prišli na planico, so ravno še videli Glajnika vrh Temnjaka. Silen je bil in svetel od solnca.

»Zadnjič gleda belniško dolino. Poglejmo, kam pojde.«

Lezli so po skalah do vrha. Daljna ravnina na zapadu in jugu je gorela v dopoldanskem solncu, rahlo meglena. Noter tja do ravnine so pa šumeli izpod Temnjaka silni gozdovi, kakor

jih tostran gore ni. Videli so Glajnika, ko je ravno izgínil v gosto šumo pod Temnjakom.

»Hudo hití!« je dejal Petanko.

»Tam so gozdovi, ki jih ne bo poruval. Samo naš kraj je bil obsojen na pokoro. Pa zdaj ne bo nikoli več. Tudi Temnjak bo spet zelen.«

Petanko je molčal, Tihožitu je pa ušla pesem kot lepa sanja:

»Jo, tam doli v belniški dolini
petnajst ognjev sveti v tihi vasi.
V bregu pošumevajo gozdovi,
v silni pesmi pojejo zvonovi,
v svetlih rožah cvetejo nedelje.«

Tudi Gnevaš je pel s težkim glasom kot bi bobnelo nekje v dolini med hribi.

Od Jasnice je letela čez Temnjak proti jugu jata vran.

»Lepo vreme bo!« je dejal Gnevaš...

Sestra Ljudmila:

Tam ob rožnih gredicah . . .

Krasen junijski dan je bil. Topel, božajoč vetrič je lahko pihljaj ob razgreto čelo in ga tajinstveno pozibaval v sladko naročje sanj. V vrtovih ob potu so dehtele rože: rdeči nageljni, zlate vrtnice, tam sredi vrta pa same snežnobebe lilije. Rahlo, rahlo je božal vetrič njih cvetove, kakor bi se bal dotakniti nežnih, prelestnih čaš in jih motiti v sladkem snu.

Na ovinku se zdajci prikažejo obrazi: dekliški obrazi so, lica jim gorijo, v očeh plamti preteč ogenj, drobna telesca se razburjeno nagibajo drugo k drugemu: »Pa zakaj mora biti prav ona povsod prva, vedno pohvaljena, vedno odlikovana?! Zakaj? — O, danes mora biti temu konec, danes ji pokažemo, da smo tudi me še nekaj, danes, danes se zmaščujemo, kruto se znesemo nad to svetohlinko, hal!«

Gredice so se začudile: Zašumljal je vetrič, vztrepetale so rože ob teh besedah, zbalí se rdeči nageljni in blede vrtnice, tam na sredi so se od strahu skrivile bele lilije in pošibila so se jim nežna stebelca.

Na ovinku so vzcveli novi obrazi: nežni, belordeči dekliški obrazki. Lica jim žare od radosti, iz oči se lesketajo čista, bela srca. Sredi med njimi stopa šibko dekletce, ona »svetohlinka«. Zagorelo ji je oko v ljubezni, ko je govorila: »Sestrice, jutri naj prinese vsaka šopek najlepših rož iz svojega vrta! Dale jih bomo dekletom, ki gredo tam spredaj; saj so naše sestrice in občutiti morajo, da jih ljubimo!

Takrat so se začudeno ozrli rdeči nageljni in zlate rože v vrtovih, v blaženi sreči so se potolažene nasmehnile bele, bele lilije.

Beraška zgodba.

TRETJE DEJANJE.

(Godi se tam kot prvo. Jutro v vsem sijaju.)

(Emil in Drago prideta z leve.)

Emil. Praviš, da ju še ni domov?

Drago. Ne še. Vso noč so ju iskali, nikjer ju ni.

Emil. Pobeignila sta. Bogve, kam sta šla. Morda v Ameriko, morda v Afriko. Drzna sta dosti.

Drago. Plašna sta. Kako se bosta branila, če ju kdo napade?

Saj se še nam nista mogla.

Emil (skomigne z rameni). Bog ve.

Slavko (od leve). Se še nista vrnila?

Emil. Ne še!

Slavko. Čudno dolgo ju ni.

Drago. Že davno sta doma, pa sta se skrila.

Emil. Ne bo tako. Pravijo, da so ju videli, ko sta z nekim tujcem šla proti gozdu.

Slavko. Proti gozdu?

Drago. Bog ve, kaj vse bosta še doživela. Berač ima posebno srečo.

Slavko. Ponosna bosta, ko se vrneti!

Emil. Tak ponos jima kmalu izbijemo!

Drago (pokaže). Tam gre spet neki berač. Dajmo, podražimo ga!

Emil. Kaj mu boš naredil?

Drago (premišlja). Kaj? Mi že pride kaj na misel.

Prvi romar (pride s trdim korakom od leve). No, dečki, kaj delate? Kako se pravi tej vasi tukaj?

Drago. Joj, oče, ne vemo za ime. Od daleč smo prišli in gremo daleč, kako pa je tej vasi ime, nam ni nihče povedal.

Prvi romar. Kam pa greste?

Emil. Daleč, daleč, sami ne vemo, kam nas bo pot zanesla.

Prvi romar. Torej ste od davna romarji?

Slavko. Joj, od davna, že od rojstva.

Prvi romar. Potem pojdite z mano, skupaj bomo hodili in jedli, kar bomo dobili.

Emil. Bog vam plačaj, dobri stric! Z vami pojdemo in vas bomo ubogali.

Prvi romar. Dobri ste, otroci. Kar pojdimo, da ne bomo stali tu na cesti.

Drago (se zasmije). Zmotili ste se, stric, nikamor ne pojdemo. Glejte, tam-le smo doma. Visoke hiše imamo in bogati smo, da nam nič ne manjka. Pa bi hodili z vami! Kaj vam pride na misel! Le sami pojdite!

Slavko. Kako pa, beračit da bi šli!

Emil. Ta je pa lepa! Jaz da bi beračil, jaz, ki imamo tri hiše in trgovino in Bog zna kaj še vse!!

Prvi romar (se naredi, kot da ne razume). Pa Bog z vami, otročiči, če ne greste. Jaz pa grem in bom še za vas prosil Boga.

Drago. Kaj boste prosili?

Prvi romar. Za vse, kar vam manjka.

Emil. Nič nam ne manjka.

Prvi romar. Bog daj, da bi vam res ne. Vseeno pa mislim jaz, da nimate vsega.

Emil. Kaj nam pa manjka?

Prvi romar. Premislite in kadar spoznate, prosite Boga, da vam tisto da. Bog z vami! (Odide počasi na desno.)

Drago. Dobro smo ga!

Emil (kot sam zase). Le to bi rad vedel, kaj nam manjka?

Drago. Nič! Ne premišljuj!

Slavko. Starec je govoril, pa ni vedel, komu pravi.

Emil. Morda bo res tako.

Drago (kaže v ozadje). Glejte, k nam gre!

Emil. Kdo?

Drago. Berač! Ravno je izginil v vežo.

Emil. Pojdimo gledat, kaj bo povedal.

Drago. Da le ne bi nas tožil. (Odhite na desno.)

(Po kratkem odmoru prihitita od leve oba škrate. Skrivata se za drevesa, da ju ne bi kdo videl.)

Prvi škratec. Nikjer jih ni! Pa doma tudi niso.

Drugi škratec. Prehitela sva jih nekje med potjo in pustila zadaj.

Prvi škratec. Najbrž bo tako. (Poslušne.) Pa čuj, ali ne govori naš prvi romar?

Drugi škratec. Čuj! (Poslušata.)

Prvi romar (iz neke hiše v ozadju). Pisano je: Ne bodite visoki, da ne padete! Na tla se sklonite in steze pregledajte: morda boste videli sled Velikega, ki prihaja oznanjat nove dni.

Prvi škratec. Govori. Prav tako govori, kot je zapisano v starih knjigah pri Vrtulji.

Drugi škratec. Ne bodo ga dolgo poslušali.

Prvi škratec (se obrne in poskoči). Hojo, tukaj sva! Glej jih, prihajajo. Kako sta mlada dva zdrava in vedra. Kot pastirja s planine!

Drugi škratec. Vrtulja je čarovnik. Kar on reče, se zgodi. Dal jima je zdravja in mladosti. Poštenja imata še od prej za vse veke.

Prvi škratec. Pojdiva jim naproti! (Odideta in se kmalu potem vrmeta s tretjim romarjem, Martinom in Jožetom.)

Martin (ploskne veselo z rokama). Doma smo! Kako je svet danes lep! Ali moreš zavriskati, Jože?

Jože (zavriska). Pa še enkrat, če hočeš.

Tretji romar. Tu smo se včeraj sešli, tu se razidemo. Zapomnite si besede, ki sem jih vama govoril.

Martin. Vse do zadnje!

Jože. Vsak dan jih bom ponavljal. Kaj vsak dan, vsak hip!

Tretji romar. Glejta, tu imata še dar od strica Vrtulje. (Vzame škratoma iz roke dve vrečki.) To je zate in to zate. (Da jima vrečici.) Dobro shranita in dajta očetu ali materi, da prav obrnejo, kadar bo potreba največja.

Jože. Bova!

Tretji romar. Sedaj pa pozdravljena! In ne pozabita na največjo zapoved strica Vrtulje. (Poda jima roko.)

Martin. Ne pozabiva.

Prvi škrat. Joj, pa name ne pozabita!

Drugi škrat. In name!

Jože (jima podaja roko). Saj ne bova!

Tretji romar. Sedaj pa hitimo, da nas ljudje ne opazijo. Bog z vama! (Romar in škrata odidejo na levo in še mahajo nazaj z rokami. Martin in Jože strmita za njimi.)

Martin (po kratkem premolku). Sedaj sva spet doma.

Jože. Kaj bodo mama dejali. Ves dan naju ni bilo in še ponoči ne. Gotovo so jokali.

Martin. Sedaj bodo spet veseli, ko te zagledajo zdravega in močnega. In še zlata jim prineseš!

Jože. Zlato ne more povrniti skrbi, ki so jo imeli zame.

Martin. Potolaži se!

Jože. Saj sem vesel! Vriskal bi venomer, ne samo zaradi zdravja in mladosti, ampak tudi od veselja nad besedami, ki jih povem očetu za tolažbo. Stric Vrtulja je velik mož.

Emil (pride iz ozadja). Kaj? Vidva sta doma? Kdaj sta pa prišla? Kod sta hodila?

Martin. Vidiš, berače ima Bog posebno rad in se jim včasih pridruži kot prijatelj in jih povede do sreče.

Emil. Kod sta hodila?

Jože. Daleč sva bila, v gozdu pri čarovniku. Dober človek je ta stric Vrtulja.

Martin. Dober. Ve za berača in njegove bridkosti.

Emil. Potepala sta se, zdaj pa lažeta.

Jože. Ne laževa.

Emil. Lažeta. Če mi še kako neumnost povesta, vaju premikastim, da bosta pomnila.

Martin. Ne poskušaj, Emil. Močan sem zdaj, da te vržem kot snop. Stric Vrtulja mi je dal zdravja in mladosti.

Emil (plane vanj). Molči o tem svojem stricu!

Martin (ga prime za ramena in zasuče ter položi rahlo na tla). Počasi, prijatelj, berači smo močni. Zgodilo se je veliko čudo, ki ga ti ne moreš pojmiti. Glej, jaz ne govorim samo zase, ampak za vse, ki imajo očete v tovarni in ki so doma v lesenih kočah. Pusti jih v miru, da svobodno gledajo v solnce.

Emil (ležeč na tleh preplašeno). Pustil jih bom v miru.

Drago (prihiti s Slavkom). Emil, kaj se pustiš? (Martinu.) Takoj se spravi z njega!

Emil. Nehajta, Drago! Martin je močan. Mene je vrgel, še vaju bo. Prijatelji bomo odslej.

Martin (spusti Emila). Ne zahtevam prijateljstva od vas. Dovolj sem silen, da grem po cesti brez vas. Pretepal se pa z vami ne bom. Pojdite, kamor hočete. Jože, pojdiva!

Jože (ostalim). Zbogom! (Odideta v vas.)

(Ostali gledajo strme za njima.)

Slavko. Kakšna pa sta?

Emil (jezno). Kakšna! Močna, ti pravim, strašno močna! Kdo ve, kje sta si nabrala take moči!

Drago. Vrgla sta te!

Emil. Samo eden me je, Martin.

Slavko. Tem slabše zate.

Emil. Tudi vsi skupaj bi ne vzdržali. Beraška moč je hujša od bogatinove. Jezen sem. (Odide.)

Slavko. Kod pa sta se potepala?

Drago. Emil ve, on naj pove.

Slavko. Saj res. (Odhitita za Emilom.)

(Nekaj časa je odmor, nato pride drugi romar.)

Drugi romar. Tolažbo naj govorim. Saj ne vem, iz koga naj jo povem, ali iz sebe ali iz Vrtuljeve knjige. Kako pravi Vrtulja? Da je zdravje in mladost vsa tolažba, ki jo premore on za berače. Še eno je, tisto je pa od zgoraj in je v božjih besedah povedano. Pa grem ter povem o solncu, da bo kmalu jutro. (Odide.)

Pesem delavcev (vzraste počasi v ozadju in se vzpenja v krik).

Oj bratje v predmestju po ulicah črnih,
dajmo, razgrnimo roke v nebo:
bleda so solnca ugasnila v poljih,
zvezde pomladne v deželo gredo.

(Ko je pesem v najhujšem krikju, zastor pade.)

Žane:

Utrinki.

2. Črna vojska.

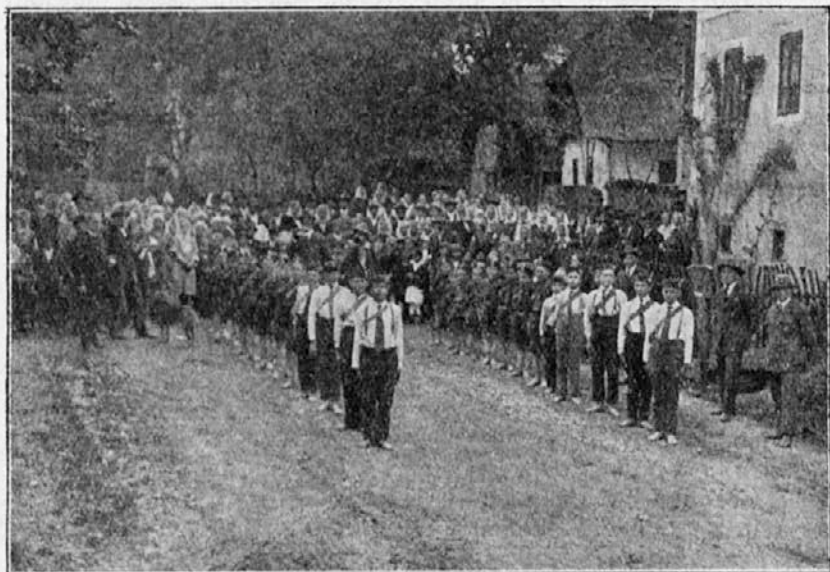
Ti imaš še očeta. Obišče te večkrat, kajne? Vidim ga često. Prijazen je, skrb mu sije z obraza, ljubi te. Prinese ti sadja, potic, denarja, vsega, kar si poželiš. Vidiš, to je oče! Tudi jaz sem ga imel. Kadar vidim vaju, kako pristrčno kramljata, se spomnim nanj in si zaželim njegove krepke roke. Veš, tudi on je bil tak, prav tako dober kot tvoj. Mizar je bil in kmet obenem. In veš, kaj mi je napravil? Vse mizarско orodje: majhen stružnik, priročno žagico, dletce — hej, to je bilo življenje! Pozimi, ko je zunaj pritiskal mráz, sva žagala — to se pravi: le on je žagal, jaz sem ga posnemal. Pa je posijalo toplo po-

mladansko solnčece, prineslo novega življenja in moj atek me je vozil na kolesu. Ob košnji mi je preskrbel grabljice in kosico. V jeseni smo zidali in napravil mi je pripravno samokolnico in oba sva vozila kamenje.

To je vse, kolikor vem sam o njem. Majhen sem bil še tedaj, šele v tretjem letu. In takrat se je zgodilo nekaj strašnega, groznega!

Spomladi je menda bilo. Vem le, da je bilo pusto nedeljsko jutro. Deževati je hotelo in megla je ležala nad našo vasjo. Sami smo bili doma: jaz in teta Jera, ki je pestovala mojega bratca Tončka. Mama in ata sta bila odšla k prvi sveti maši. Sedem

To smo mi, ki znamo dirkati! (Gl. dopis iz Črnomlja.)

je bila ura in jaz sem sem bil vprav skobacal iz postelje na peč. Prijetno je bilo na peči. Toplota mi je poživila zaspane ude in gradil sem s svojimi deščicami hiše, stolpe in cerkve. Tedaj pa je prišla mama. Vesel sem ji stekel nasproti, ne boječ se ostre besede, da sem še v sami srajčki.

»Mama, mama, kaj ste mi prinesli?« sem stezal ročice k njej. Pa kaj je to! Zakaj se mama ne nasmehne? Solza ji polzi po licu, žalost zatemnjuje njen obraz. Ne odgovori mi, tiho sede za mizo in zaihti:

»Oh, črna vojska bo! Ata bo moral iti! Oh!« Zajokala je glasno in tedaj sem tudi jaz zajokal, zato ker je mama jokala. Kaj je to, črna vojska? Vedel sem le, da mora biti nekaj strašnega, nekaj groznega.

Mesec pozneje je ata odhajal. Le zadnji hipi našega slovesa so mi še v spominu. Stali smo v veži. Mama je jokala, teta tudi, v naročju pa je držala malega Tončka. Tedaj je stopil ata k meni, me ljubeče pogledal v oči, lahko pokrižal — tedaj sem poslednjič začutil njegov topli dih.

»Z Bogom!«

Odšel je in ni ga bilo več nazaj. Padel je v Galiciji, pobrala ga je črna vojska.

Ti pa imaš še očeta. Ali ga ljubiš?

3. »Dober« učitelj.

Blagor tistemu, ki je tako srečen, da mu usoda nakloni dobrega učitelja že v prvi mladosti. Glej, jaz sem bil že tako srečen! Moj učitelj je bil sosedov Janez, nekoliko starejši od mene, pravi junak v mojih očeh. Komaj desetleten pa je že zrl vse skrivnosti življenja. Kdo bi ne bil takega učitelja vesel! Delal ni rad, pač pa vedno na ptiče prežal, mame ni ubogal, pač pa kadir in denarja imel več kot uši. Pozimi se je znal najbolje smučkati, poleti je zadnji odhajal iz šole. Največkrat pa se je potepel, zato je tudi šest let hodil v prvi razred in tam tudi ljudsko šolo slavno zaključil.

Pri Janezu sem torej črpal zaklade prve modrosti. Takole je bilo:

Sedela sva z Janezom pod podom, kjer je bila najina učilnica, ker le tukaj sva bila varna pred bistrimi očmi dobre mame. Janez je privlekel iz žepa okroglo klobaso in mi ponudil polovico.

»Kaj pa ti, ali imaš kaj?«

Z nerodno bojznijo sem poiskal za srajco veliko kepo sladkorja in ga pokazal Janezu.

»Prav! Le tako dalje! Vzemi, če moreš, kaj bi vse mati pojedli.« Oveselila me je pohvala in ponosen sem bil na svoje delo.

Teden pozneje me je mati zasledila, ko sem stikal po omari. Izgovarjal sem se na vse kriplje, pa rdečica me je izdala. In sledil je tisti domači prizor: hlačke dol, srajčko gor, in tako dalje. Seveda je vse to spremljala godba, ki zabavo poživlja.

Zmagoslav :

Vročina.

*Solnce potuje visoko,
šume v žaru trepetajo,
ovce z jagnjenci globoko
v mračni senci šepetajo,
da je vroče, vroče,*

*da so sitne muhe;
prosijo za malo moče,
ker so trave suhe.
Pečejo me kaplje znoja,
padajo na skale gluhe.*

Kdo bi bil zmeraj doma?

Spominska knjiga.

Marsikje vidite po stenah in po zidovih cerkva, zasebnih hiš, planinskih koč, da celo po straniščih vse polno imen. V tem početju vidimo sicer nekaj človeškega, ravnanje samo pa ni hvale vredno in priporočljivo tudi ne.

Vsak se rad ponaša s tem, kje je že bil in kaj je videl. In da to dokaže, zato misli, da mora povsod pritisniti svoje ime. To naj bo nevernim Tomažem dokaz, da ne laže, ko pripoveduje o svojih potovanjih. To je človeško.

Ni pa priporočila vreden način, kako se mi ovekovečimo na stenah in zidovih, po drevju in po skalovju in drugod. Slišite, kaj bi vi rekli, če bi jaz takole na lepem pripeljal vso Orličevo družino pred vašo hišo, in tam bi se ti ljudje zagnali na to vašo lepo pobeljeno stavbo, pa bi eden pisal svoje ime s svinčnikom, drugi z rdečo barvo, tretji z ogljem, četrti bi delal rjave, rumene in višnjeve črke. Meni se vse tako zdi, da bi vi ali pa vaš oče vzeli palico in bi nas pošteno nažgali od vaše hiše. In prav bi storili. S tujo lastnino ne smemo kar tako po svoje gospodariti.

Vidite, zato imajo pa po mnogih krajih že tako zvano »spominsko knjigo«, v katero se lahko vsak vpiše in s tem dokaže vsemu svetu: »Tukaj sem že bil; sam sem se podpisal. Poglejte in občudujte me!«

Zeleti pa bi bilo, da bi še mnogokje, zlasti po romarskih krajih, imeli tako knjigo. Marsikje je namreč še manjka. Ne stane baš veliko, njen dobiček je pa v tem, da ni treba vsakega pol leta beliti zamazanih sten.

V spominsko knjigo napiši pošteno svoje ime, priimek, tudi svoj stan in svoj rojstni kraj in datum, kdaj si bil tam. Če vas je večja družba ali cela vrsta, napišite to na vrhu, potem pa se vsi podpisite, n. pr.:

Orliči (Mladci, naraščaj . . .) iz Slatnika na izletu dne 21. V. 1928:
France Kreġar Peter Koblar Jože Pokoren Jaka Lakotnik
itd. Kakšnih budalosti, neumnosti ali celo nesramnosti ni treba pisati. Iz različnih pripomb v spominskih knjigah spoznajo tisti, ki jih pregledujejo, kakšni so ljudje, ki se podpisujejo, koliko so vredni in kakšno je njih mišljenje.

Če boš pripomnil v taki knjigi: »Vreme krasno, razgled sijajen«, ali pa: »Vetrovno, sicer prijetno«, ne bo imel nihče nič zoper to. Če boš pa napisal: »Prijetno; vsi nekoliko nadelani«, bi bilo pa bolje, če bi tisto opazko o »nadelanih« izpustil. Zakaj tako pisanje je sramotno zate, sramotno za tvoje tovariše; tujci pa, ki morebiti naš jezik razumejo, pa pri takih opazkah ne poznajo nobene šale, ampak nas sodijo in obsojajo.

Svoj stan zapiši po pravici in po resnici; ni se ti ga treba sramovati. Našli smo že po spominskih knjigah take tiče, ki svoj stan taje. Morda ne radi tega, ker jih je sram, dostikrat je takemu spakovanju kriva slaba vest...

V turistovskih kočah je pri takih knjigah dobro vpisati, odkod in kam greš. Ni prav, če beremo zapisano mladostno neslanost in razposajenost: »Odtod po svetu« ali pa: »Naravnost v gore«. Vedeti

namreč moraš, da tudi na izletih nesreča nikdar ne počiva. In prav zato je potrebno, da pišeš v tem oziru pametno in previdno.

Tako, prijatelj! Zdaj pa še nekaj. Ko prideš iz takega izleta domov, se pa spet vsedi in piši, zdaj pa v svojo spominsko knjigo! Zapiši, kje si hodil, kaj si videl, kaj ti je bilo posebno všeč; popiši vso pot. Morebiti tudi potne stroške.

Čemu vse to? Morebiti bodo čez nekaj let vaši ljudje spet napravili ta izlet. In zdaj boš ti lahko pred njimi stresel svoje spomine, jih boš opomnil na znamenitosti in vsi ti bodo za to hvaležni.

In če bi tudi nikdar več ne šli, ti bodo ti spomini ljubi in dragi, ko boš čez deset, petnajst let prebiral svoje zapisnike in si obnavljal v duši slike na dneve, ki so bili... Čas hiti, spomin pa ostane.

Julka s Pohorja:

Iz kraljestva mojih malih.

Lojzek se poboljša.

Naj povem še o Lojzku, kakšen slab deček je bil.

Mati ga je poslala v šolo. Lojzek je ni ubogal. Kraj gozda je splezal na visoko jelko, nato lazil za tičkami in ostal v gozdu ves dan. Pozno se je vrnil in povedal materi, kaj so se učili v šoli. Celo novo pesmico ji je zapel. Mati ga je bila vesela. Uboga mati, Lojzek ni govoril resnice!

Lojzek je gnal ovce na pašo. Krotke živalice so se pasle, Lojzek je nagajal pastirčkom. Pa je zvečer prignal domov. Namesto da bi bolelni materi pomagal, jo je osorno zavrnil in pobegnul v šumeče žitno polje. Več dni se je klatil po poljih in gozdovih. Noge so mu bile okrvavljene od ostrega kamenja. Ni mu bilo mar teh ran! Bolna mati je žalovala za nehvaležnim otrokom. Vso noč je molila. Ko so ji prvi solnčni žarki poljubili blede in izmučeno lice, se je dvignila na postelji. Omahnila je nazaj na mokro blazino in zaprla oči, ki so čez nekaj dni ugasnile za vedno.

Lojzek pa je blodil okrog in se vrnil v noči, ko je mati ležala med rožami in svečami, blede in mirna. Na ustnih so ji počivale sladke besede: »Lojzek, vse ti odpuščam, ljubim te!« Teda je planil Lojzek k blede ženi. Oklenil se je mrzle roke. Prvič v življenju se je zavedel, kdo je ta, ki leži med rožami. Poljubil ji je koščeno roko in v solzah molil kesanje: «Oo, mati, nisem vas ljubil, kako mi je žal! Odpustite! Postal bom dober otrok!»

Mati je molčala v grobu, z nebes je blagoslavljala svojega otroka. Bogu je bila prijetna materina žrtev. Lojzek se je vrnil k svojemu nebeškemu očetu. Živel je novo življenje. Materin grob je izpremenil v vrtec. V njem so cvetele rdeče in bele rože.

Orličeva vesela pošta.

Gojenke, Črnomelj. Gospod urednik! Jaz sem Gojenka. »Orliča« rada čitam. Iz Črnomlja pa še ni nihče poslal na orliško pošto, zato Vam pišem jaz. — Naša voditeljica je sestra Lina Kambič. Meseca maja smo imele tekme. Za tekme smo se zelo učile. Dosegle smo vse točke. V nedeljo, dne 13. maja smo pa imeli vsi naraščajski izlet v Dobljice, ki je eno uro daleč od Črnomlja. Vsi smo se izleta veselili. Ob eni smo šli iz Prosvetnega doma skozi Svibnik in nato po gozdu v Dobljice. Vsega naraščaja je bilo 46. Med potjo smo v gozdu vriskali in peli vesele orlovske pesmi. Brat Stanko je na rog trobil. Gojenki Micki G. je pa tekla iz nosa kri. V Dobljicah je na nas čakalo mnogo ljudi, majhnih in velikih. Najprej smo šli v cerkev k šmarnicam. Enemu Mladcu je v cerkvi prišlo slabo. Potem so Mladci in Orličji imeli štafetni tek po vasi. Zelo smo se smejali malim, ko so tekli. Pa tudi Vam pošljem sliko štafetnega teka. Pa jo dajte v »Orliča«! Potem smo šli vsi skupaj na lep, prostoren vrt. Jedli smo kruh in med in pili malinovec. Potem smo telovadili. Me gojenke smo pokazale proste vaje, igrale Trnuljčico in Peričke. Po končani telovadbi smo se vsi izletniki slikali. Tudi to sliko Vam pošiljam. Bili smo vsi ves čas dobre volje. Jaz bi šla še rada na tak izlet. Gospod kaplan so nam obljubili, da pojdemo drugič nad črešnje. To bo lepo! Vas pozdravlja Anica Jerman.

Ljuba Anica! Češnje so že minile, odkar si pisala. Pa če bi se še dobile in bi prišla k meni, bi ti jih dal dve perišči, tako mi je všeč tvoje pismce! V kratkih besedah si veliko zanimivih stvari povedala. Halo, vsi Mladci in Orličji in Mladenke in Gojenke, ki dopisujete ali vsaj želite dopisovati v »Orliča«: Oglejte si ta dopis in tudi sami tako jedrnat in zanimivo poročajte! Anica, ti se pa še kdaj oglasil Bog živi! — Br. Tone.

Mladci, Središče. Dragi br. Tone! Temni oblaki so se razgnali, posijalo je toplo poletno solnce. Zsvetilo je tudi nam Mladcem in Orličem, da tudi mi gledamo beli dan orlovstva. Mladcev nas je 18. Upamo pa, da se bo naše število sčasoma povišalo. Telovadbo imamo ob sredah zvečer, in ob nedeljah po večernicah, sestanke pa ob četrtnih zvečer. Učimo se vse vrste vaj: proste, redovne, gimnastične, pa tudi bradljo, drog, lahko atletiko in igre. Zdaj se pripravljamo za nastop pri Sv. Bolfenku v Slov. goricah. Na Stadion pa žal nismo mogli iti, ker nam je primanjkovalo — par. Če Bog da, si bomo že ogledali to veliko orlovsko delo, ko malo porastemo. Zdaj pa kličem vsem Mladcem in Mladenkam, Orličem in Gojenkam, ki »Orliča« radi berejo, krepki: Bog živi! — Kar. Zidarič, Mladec.

Ljubi središki Mladci! Če boste tako lepo redno obiskovali telovadbo in sestanke, kakor imate čas lepo razdeljen in vaje pisano različne, boste kmalu izobraženi in čvrsti Orli, ki boste odločno in spretno branili in širili vsako dobro stvar, pa vam tudi par ne bo manjkalo. In če prej ne, se takrat vidimo na krasnem orlovskem bojišču Stadionu. Po napornem a veselem delu na še veselejši svidenje! — Br. Tone.

Orličji, Gor. Ponikva. Dragi br. Tone! Letošnje leto smo Orličji in Mladci zelo pozivali. Orličji smo pridobili precej novih članov, tako da nas je bilo že blizu 30, a smo nekatere izključili, ker se niso hoteli držati orlovskih pravil in so bili drugim v kvar. V krajih smo nastopili o veliki noči. Telovadbo imamo redno vsako nedeljo, nekateri kar v župnikovi uti, drugi pa na vaditeljevem domu. Br. vaditelj nas je peljal na bližnje izlete in vselej smo se veselo zabavali. Vsem bratecem Orličem in Mladcem širom Slovenije: Bog živi! — Orlič Alojz Voh.

Dragi Lojze! Prav imate, da ste strogi in da zahtevate od vseh članov natančen red. Dokler boste zahtevali strogo disciplino, bo organizacija močna in ne bo ji manjkalo članov. Vaša lepo urejena orlovska armada bo pa postala tudi tako krepka, da bo mogla zidati svoj dom! — Br. Tone.

TAJNIKI IN TAJNICE NARAŠČAJEV; DOPISUJTE!

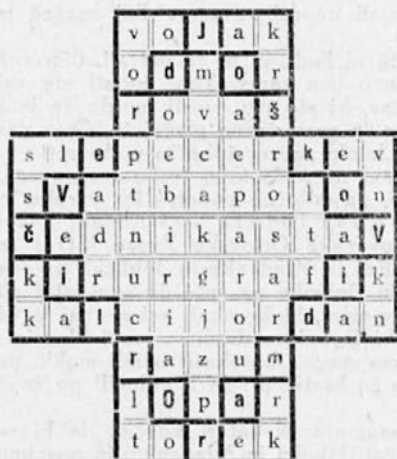
Urednikova torba

Br. Rud. K., Svetinje. Legendo pošiljaš, ki praviš, da si jo prepisal. List pa ponatisov ne more prinašati, razen če je kaj takega, kar je treba bravcem vtisniti v trajen spomin. Pa še tedaj nekateri tako završe, da joj. Za pisanje imaš veselje, pa se premalo potrudiš: slog je slab, stavki zapisani nepremišljeno, slovnica tvoja sovražnica, osnutka ne napraviš. Pa brez zamere!

Br. Julkov Tone. Črtica »Mama, mamica« ni še zrela, dasi si nekatera mesta krepko zarisal. Hibe: Pilil nisi, očetovo ravnanje ni verjetno, Ivičino govorjenje ni otroško, prizori so razmetani. Pa zato nikar ne obrni »Orliču« hrbta!

Rešitev junijskih in julijskih ugank.

1. Križ.

Ako si dobil prave besede, čitaš v obrobjenih kvadratih ime in p imek.
Joško Vidmar, Orlič, Verd.

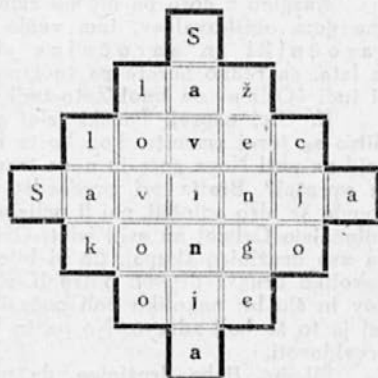
2. Glavnik.

Od zgoraj navzdol: 1. rastlina, 2. časomer, 3. mast, 4. žensko krstno ime, 5. reka v Italiji.

3. Črkovnica. Spoznaj samega sebe.

4. Križna uganke.

Od zgoraj navzdol in od leve na desno bereš ime slovenske reke.

5. **Posetnica:** Učiteljica ročnih del.
6. **Številnica:** Več je vreden pošten glas, nego srebrn pas.
7. **Številnica črkovnica:** Če kres deži, orehov ni.

Vse uganke so prav rešili: Fr. Gogala, Rud. Hlebec, St. Mrhar v Št. Vidu pri Ljubljani. — Nekateri uganke je rešil Alojzij Atelšek iz Poljan v Sav. dolini. — Večina ugankearjev je pa letošnja vročina zazibala v spanje!

Nagrado je dobil Stan. Mrhar, in sicer knjigo Fran Levstik iz zbirke »Slovenski pesniki in pisatelji«.

„Orlič“ svojim prijateljem ob sklepu 8. letnika.

I. Glej nazaj! Kadar delate izlet na goro, se že po poti ozirate večkrat nazaj, da vidite, koliko ste že prehodili in se veselite prestanega truda. Ko pridete na vrh, pa z veliko radostjo uživate razgled: Kako daleč lahko vidite, koliko dolin in vasi in mest je pod vami in koliko gora se vam smehlja iz daljave!

Tako se nam godi tudi zdaj, ko zaključujemo 8. letnik »Orliča«: pokrajine, ki jih gledate, so povesti naših pridnih sotrudnikov in sotrudnic, gozdiči vmes so njihove pesmice, potočki razne vesele novice. Kajne, zato se jim vsi iz srca zahvaljujemo, da so nam poskrbeli izlet v 8. letnik »Orliča« in nam nudili zabave in pouka! Če bi »Orliča« jaz hvalil, bi se mi seveda smejali. Toda naše sotrudnike in sotrudnice pa moram pohvaliti! Nekateri so že več let pridni »Orličevci« sodelavci, nekateri in nekatere pa so v »Orliču« prvič objavljali sadove svojega duha. Nekaj pa jih je, ki so se »Orliču« odtujili, ne da bi povedali, zakaj. Za te nam je vsem žal! Naj se vrnejo in zopet pišejo; prav gotovo jim za to ne bo žal. Nekateri pa so žal tudi taki, da le zabavljajo, kaj boljšega pisati se jim pa ne ljubi. Sami o sebi pravijo, da so kritiki, v resnici pa so botre Nerge. Tem seveda »Orlič« ni ustregel in jim nikoli ne bo, ker takim ustreči nihče ne more. Za nergača se zato ne zmenimo, kakor nas na poti na goro ne bo zadržalo trnje, ampak bomo mirno stopali naprej navzgor. Saj nergač je slab pomagač.

Razgled z gore pa nič ne zaleže, če ni ljudi, ki bi ga uživali. Čim več ima gora obiskovalcev, tem večjo veljavo ima sama. Taki turisti ste vsi naročniki in naročnice »Orliča«, ki ste mu zvesti morda že leta in leta, ga redno berete pa tudi pošteno in pravočasno plačujete. Brez vas bi tudi »Orliča« ne bilo! Zato tudi vam hvala za zvestobo in podporo!

II. Glej naprej! Lanski izlet pa vam ne zadostuje, treba bo novega. Hitro se torej zmenite, kod boste hodili, pa odločno popotni les v roke in hajd na pot! Nova gora in nova tura bo novi letnik — »Orliča«? Zakaj ta vprašaj? Bratje pri predsedstvu Slovenske Orlovske Zveze (SOZ) se menda še niso odločili, naj li peljejo Mladce in Mladenke (o deklicah seveda odločujejo Orlice) na svoj izlet, Orliče in Gojenke pa spet na svoj izlet ali pa vso družinico skupaj. Če bi bilo po mojem, bi korakali vsi skupaj in bi nekoliko drug z drugim potrpeli, manj bi trebalo rediteljev, manj blagajnikov in šlo bi; nekoliko bolj počasi bi res morali korakati zaradi malih, pa saj je to še bolj zdravo. No pa to bodo že bratje pri SOZ odločili po svoji previdnosti.

Mislím, ljuba družinica, da me razumete: Nekateri hočejo, da bi se ustanovilo posebno glasilo za višji naraščaj (Mladci in Mladenke) in posebno za nižji (Orlič in Gojenke). Bodi temu kakor že, izdam vam lahko tajnost, da imam za prihodnji letnik našega glasila pripravljenih že več lepih in dolgih povesti, celo igrico slovečega pisatelja, da je pa tudi cela vrsta prijateljev in prijateljic obljubila, da bo v naše glasilo pisala in tako izletnike opozarjala na lepí razgled z naše gore.

Ljubi Mladci in Mladenke, Orlič in Gojenke, vsi naročniki! Brez vas ne bo izleta! To se pravi: Ne »Orliča« ne kakega drugega vašega glasila ne bo, če ga ne boste naročili in plačevali, pa tudi vanj dopisovali! Zato mu ohranite zvestobo v naročanju in dopisovanju, pa bo novi izlet prinesel dosti pouka in razvedrila!

SOTRUDNIKI IN NAROČNIKI »ORLIČA«; NA SVIDENJE!

»Orlič«, glasilo Orličev in Mladcev ter Gojenk in Mladenk, je mesečnik. Izdaja ga Društvena nabavna zadruga v Ljubljani, Ljudski dom. — Uprava: Ljudski dom, Ljubljana. Naročnina za odseke, ki naroče vsaj 20 izvodov pod skupnim zavitkom, 8 Din letno, za vse druge 12 Din. — Urednik: Tone Anžič, Razlagova 1, Ljubljana. — Za Jugoslov. tiskarno v Ljubljani: Karel Čeč